

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
M C M X X I I

ŠIUOLAIKINIO PROFESINIO MOKYMO TURINIO ĮVEIKLINIMO IMPLIKACIJOS PROFESIJOS MOKYTOJŲ VEIKLAI IR KOMPETENCIJOMS

Lina Vaitkutė

TYRIMO TIKSLAS IR KLAUSIMAI

TIKSLAS

Atskleisti kompetencijomis grindžiamo profesinio mokymo turinio įveiklinimo procesus ir jų probleminius laukus mokyklinėse Lietuvos ir Italijos profesinio mokymo sistemose, įvertinant su tuo susijusius profesijos mokytojų veiklos pokyčius ir jų poveikį kompetencijų poreikiams.

TYRIMO KLAUSIMAI

1. Kaip kompetencijomis grindžiamo mokymo paradigmos įgyvendinimas keičia profesinio mokymo procesus ir profesinio mokymo sistemą Italijoje ir Lietuvoje?
2. Kaip profesijos mokytojai įveiklina (angl. *enact*) kompetencijomis grindžiamą mokymo turinį?
3. Kaip kompetencijomis grindžiamo mokymo turinio įgyvendinimas keičia profesijos mokytojų veiklą ir jų kompetencijas?

TYRIMO PROBLEMA

- Kompetencijų diskursas
- Kompetencijų tekstai ir curriculum dokumentai – autoritetingi, „galingi“ dokumentai (Usher and Edwards, 1994; Billett, 2011; Hodge et al., 2020; Young, 2013)
- Švietimo politika mokykloje nėra tiesiog „įgyvendinama“, ji „interpretuojama“ ir „išverčiama“ (t.y. įveiklinama - *enactment*) (Ball et al., 2012)
- Mokymo turinio įveiklinimas priklauso nuo to, kaip mokytojai supranta, interpretuoja ir išverčia numatytąjį turinį ir jų sprendimų (Billett, 2011; Hodge et al., 2020; Hordern, 2019), taip pat mokytojų veikmės (Vähäsantanen, 2015; Goodson and Umarick, 2019)

- Mokslinių šaltinių apžvalga
- Dokumentų analizė (Atkinson & Coffey, 2004; Bowen, 2009; Coffey, 2014)
- Italijos ir Lietuvos sistemų ir patirties lyginimas atliktas remiantis Pilz, 2012, Plamberg & Gingrich, 2014, Ertl & Frommberger, 2008, Evans, 2020, darbais, kuriuose nagrinėjama tarptautinių profesinio mokymo (švietimo) sistemų lyginamųjų tyrimų metodologija
- Kokybinis empirinis tyrimas, naudojant pusiau struktūruotą interviu. Lietuvoje – 28 interviu su profesinio mokymo įstaigų administracija ir vadovais. Interviu analizei taikyta kokybinė turinio analizė (Mayring, 2014; Schreier, 2012; Žydžiūnaitė & Sabaliauskas, 2017; Elo et al., 2014; Elo & Kyngas, 2007; Lindgren et. al., 2020)

RADINIAI: Kaip keičiasi profesinio mokymo procesai ir profesinio mokymo sistema?

- **Politinė parama** kompetencijomis-grindžiamo (KG) mokymo turinio reformai, kurią lydėjo metodologinės ir akademinės diskusijos
- Politiniuose ir metodologiniuose dokumentuose KG mokymo turinio reforma siejama su į **mokinį orientuotais mokymo metodais, personalizacija, tarpdiscipliniškumu, teorinio-praktinio mokymo integracija, darbo procesais grindžiamu mokymu (Spöttl et al. 2020)**
- **Mokymo turinio moduliarizacija** institucionalizavo KG profesinio mokymo „projektą“ ir pakeitė mokymo turinio sandarą žinių, bendrųjų kompetencijų, mokymosi darbo vietoje prasme
- **Neoliberalioji orientacija įgūdžių formavimo darbotvarkė vs. „holistinės kompetencijos“ (kompetencijos ir kompetentingumo) diskursą**

RADINIAI: Kaip įgyvendinant atnaujintą profesinio mokymo turinį keičiasi profesijos mokytojų veikla ir jų kompetencijos?

- Lietuvoje KG mokymo turinio reforma ir modulinio mokymo diegimas turėjo **esminės įtakos mokytojų darbui**, dalis mokytojų pajuto **konfliktą su savo profesine tapatybe** (*Universalus, visapusiškas mokytojas, Teorijos-Praktikos mokytojas, Bendrųjų kompetencijų mokytojas*)
- **Su darbu susiję pokyčiai:** *darbo procesų mokymo logika, atsakomybė už teorinį ir praktinį mokymą, atsakomybė už profesinių ir bendrųjų kompetencijų ugdymą, glaudesnis bendradarbiavimas su kitais mokytojais*
- Mokytojų patiriamas **savarankiškumas** kuriant ir įgyvendinant mokymo turinį (profesinė nuovoka) yra skirtingas: vieni jų jaučiasi suvaržyti numatytojo mokymo turinio ir jo įgyvendinimo taisyklių, o kiti jaučiasi įgalinti kūrybiškai jį pritaikyti bei yra pasiruošę rizikuoti ir nukrypti nuo numatytojo turinio
- Penki mokytojų **nuostatų modeliai**: standartizuotas, disciplinuotas-konformistinis, pragmatinis, kūrybinės laisvės ir skeptiškas-kritiškas

Tai labai pasikeitė, mano nuomone, labai pasikeitė. Vyksta kitaip tas mokymas, LT-R10

RADINIAI: Kaip reiškiasi mokytojų agentinės nuostatos (veikmė) mokymo turinio reformos atžvilgiu

Standartizuotas

Jeigu galvojant apie tai, kad yra standartai, tai reiškia, kad nu turi tas paruošimas būti vienodas. Tai aš galvoju, kad tos valstybinės programos turi būti. Ir jos turi būti kuo vienesnės... (LT-R15)

Disciplinuotas - konformistinis

Bet yra tie rėmai, kur negaliu. Aš net surasčiau eilutes, pacituočiau... Mes aišku čia ginčijomės, turim žmogų, kuris labai preciziškai skaito dokumentus ir sako – skaityk. (LT-R19)

Pragmatiškas

Vat būtent modulinėj programoj aš jau nebeturiu tų... Negaliu laikytis tų rėmų, kad vat ta tema, ta tema.<...> ...Man modulinėj va šitas yra labai gerai, nes man nereikia prisirišti prie tų tokių labai konkrečių temų. (LT-R24)

Kūrybinė laisvė

Man modulinės tai yra kažkas wow. Nes iš tikrųjų, tu gali... Matai, nesuprato, nenukirpo, tai galima grįžti į tą pačią pamoką, pataisyti. Tai sakykim tokia laisvė pačiam mokytojų. (LT-R18)

Skeptiškas-kritiškas

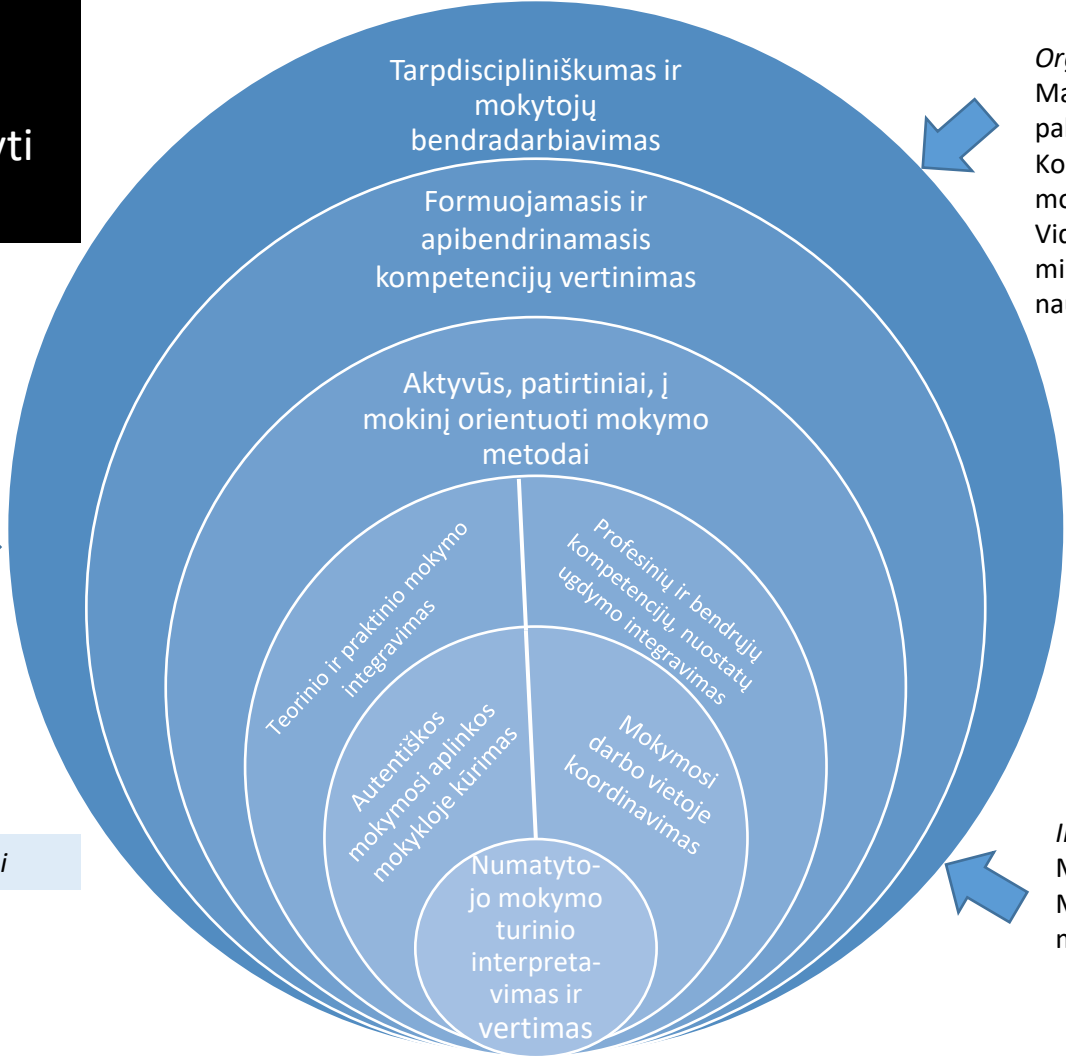
Vyksta tas mokymas – aš matau daug gerų dalykų – bet iš dalies aš nelabai suprantu kam jis yra skirtas. (LT-R10)

**Kaip profesijos
mokytojai įveiklina
kompetencijoms ugdyti
skirtą mokymo turinį**

Išorės veiksniai:
Ekonominis ir socialinis
klimatas
Technologinė plėtra
Profesinio mokymo politinė
darbotvarkė
PM turinio reformos
„palaikymo procesai“

Padedantys ir trukdantys veiksniai

Organizaciniai veiksniai:
Materialinių išteklių
pakankamumas
Kompetentingų ir patyrusių
mokytojų pakankamumas
Vidinė organizacinė struktūra,
mikroklimatas, atvirumas
naujovėms

Individualūs veiksniai:
Mokinių bruožai
Mokytojų bruožai ir nuostatos –
mokytojų veikmė

IŠVADOS

- Mokymo turinio įveiklinimas atsiskleidė kaip kompleksiška profesijos mokytojų veiklų struktūra. Šių veiklų pamatas – mokytojų kolegialus darbas ir bendradarbiavimas. Bendrakūra, mokymas bendradarbiaujant, komandinis darbas ir mokymasis iš kolegų aptinkamas visuose įveiklinimo procesuose.
- Numatytojo mokymo turinio interpretavimo ir išvertimo etapas yra labai svarbus mokytojo veikmės patyrimui.
- Besimokančiųjų kompetencijų ugdymas mokykloje priklauso nuo (1) stiprių ir prasmingų mokymosi situacijų bei (2) prasmingos ir vertingos patirties realiose darbo vietose koordinavimo ir užtikrinimo viso mokymosi metu, (3) situacijų, kuriose peržengiamos mokymosi mokykloje ir darbo vietoje ribos, patyrimo, jų ribų suvokimo ir lyginimo (*boundary crossing*)
- Mokytojai vis dar susiduria su konceptualiaisiais iššūkiais, dilemomis ir įtampomis „kompetencijų kalboje“ ir „kompetencijomis grindžiamame mokyme“
- Poreikis „edukaciškai stipriam“ profesinio mokymo turiniui

IŠVADOS: Profesinio mokymo turinio įveiklinimo problemos

- Mokymo programos su **išsamiais kompetencijų ir mokymosi rezultatų sąrašais bei griežtais teorinio ir praktinio mokymo rėmais** apriboja **mokytojo veikmę**, kelia įtampą tarp reikalavimų, turimo profesinio kapitalo ir savirealizacijos
- **Holistiškesnis** mokymo turinį reglamentuojančių dokumentų traktavimas
- Subalansuotas dėmesys **visiems kompetencijos aspektams ir dimensijoms (žinių nuvertinimo rizika)**, neretai fokusuojamasi į siaurą profesinių įgūdžių formavimą, iššūkiai integruojant profesinį ir asmeninį tobulėjimą
- Prasmingo **mokymosi darbo vietoje** prieinamumas
- **Kompetencijų vertinimo** aprėptis, procedūros, kokybė
- **Jautrumas kontekstinėms sąlygoms**, kurios dažnai varžo profesinio mokymo turinio įveiklinimo procesus

Rekomendacijos profesijos mokytojų praktikai ir profesiniam tobulėjimui

1. Profesijos mokytojams vis dar aktualios metodinės priemonės, gairės padedančios transformuoti teorinius ir metodologinius „holistinės kompetencijos“ ugdymo aspektus į konkrečią pedagoginę praktiką
2. Profesinio mokymo turinį administruojantys dokumentai ir programos turėtų paremti, o ne varžyti profesijos mokytojų veikmę planuojant ir įgyvendinant programas. Būtina suteikti didesnę erdvę profesinio mokymo turinio įgyvendinime profesijos mokytojų sprendimams
3. Kursai profesijos mokytojų pedagoginės / andragoginės, perkeliamoms ir profesinėms kompetencijoms tobulinti išlieka aktualūs. Tačiau, taip pat vertinga būtų organizuoti kursus ir mokymus, kurie skatintų kritinį savo darbo lauko vertinimą, pavyzdžiui, per akademines studijas
4. Dėl mokymo programų ir konteksto transformacijos reikalingi pokyčiai profesijos mokytojų profesiniame statuse ir netgi jų kvalifikacijos lygyje

Profesijos mokytojų kompetencijų tobulinimo sritys:

- teorinio ir praktinio mokymo integravimas,
- mokinių bendrųjų kompetencijų, darbo vertybių ugdymas,
- mokymosi procesų personalizavimas ir individualizavimas,
- besimokančiųjų mentorystė,
- mokymosi mokykloje ir darbo vietoje mediacija,
- kompetencijų vertinimo strategijos,
- technologinės naujovės profesijos srityje,
- refleksyvus mokymo turinio formavimas ir įgyvendinimas,
- kolegialus programų įgyvendinimas.

